

Socialdepartementet

Remiss - Betänkandet Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens (SOU 2025:63)

Sammanfattning

Region Jönköpings län har getts möjlighet att yttra sig över betänkandet "Stärkt patientsäkerhet genom rätt kompetens" (SOU 2025:63). Betänkandet tar ett helhetsgrepp om kompetensförsörjningen i hälso- och sjukvården och tandvården, med förstärkt patientsäkerhet som överordnad målsättning. Region Jönköpings län välkomnar flera av utredningens överväganden.

Yttrandet utgår från utredningens fyra huvudområden:

1. Reglering av fler yrken
2. Författningsreglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper
3. Kartläggning av kvaliteten och möjligheten till vidareutbildning
4. Förtydligat ansvar för fortbildning

Region Jönköpings län instämmer i stort om utredningens grundläggande analys av vårdens kompetensbehov, men vill också trycka på vikten av att nya krav och strukturer inte införs utan ett tydligt mervärde för patienten och för verksamheten. Medarbetarnas kompetens och möjlighet till utveckling är en viktig faktor för patientsäkerheten. Däremot ger en titel eller ny utbildning inte med automatik en ökad patientsäkerhet. För att den nya kompetensen ska leda till ökad patientsäkerhet krävs bland annat att det finns förutsättningar och förmåga hos medarbetaren samt tydliga rutiner och processer för kvalitet och säkerhet.

Synpunkter på förslaget

1. Reglering av fler yrken

Region Jönköpings län står bakom förslaget med skyddad yrkestitel för Medicinska fotterapeuter samt utredningens bedömning att inte ändra för ytterligare grupper.

2. Reglerad vidareutbildning för fler yrkesgrupper

Det finns ett behov av ökad tydlighet kring vilken specialistkompetens en person faktiskt besitter efter att ha genomgått en vidareutbildning. En nationellt förankrad struktur eller definition av specialistkompetens skulle kunna underlätta både för arbetsgivare och för arbetstagare samt bidra till en mer ändamålsenlig användning av kompetens inom vården.

Psykologer

Region Jönköpings län ställer sig bakom förslaget till reglerad vidareutbildning för psykologer. Patientsäkerheten stärks genom tillgång till ökad och förutsägbar kompetensnivå i verksamheterna. Utredningens förslag minskar variationen i kompetens bland specialister och ökar tydligheten, vilket stärker specialistrollen. En nationell reglering ger arbetsgivare en tydligare struktur för att planera långsiktig kompetensutveckling och bemanning utifrån vårdens behov, vilket även ger regionerna bättre kontroll över kostnader och nyttan av satsade resurser. Det bedöms även öka jämförbarheten i landet samt attraktiviteten för yrket och regionernas möjlighet att behålla kompetent och erfaren personal.

Utredningens förslag är att längden på den nya specialistutbildningen ska vara minst tre och ett halvt år. Region Jönköpings län bedömer detta som kort tid med tanke på längden på de processer psykologer är engagerade i. En möjlighet skulle vara att det är möjligt att bli färdig specialist först fem år efter att man blivit legitimerad psykolog vilket i så fall skulle innebära att det krävs arbetslivserfarenhet som legitimerad psykolog i minst ett och halvt år innan uppstart av specialisering.

Utredningen för inte fram något resonemang kring inriktningar inom specialiseringen för psykologer, detta kan vara en senare fråga men värd att beakta. Det är av stor vikt att det finns en gemensam struktur för specialisering inom relevanta områden. Inriktningar och variationer inom specialiststrukturen behöver vara ett funktionellt fåtal, guidat av patientnyttan.

Region Jönköpings län ställer sig vidare bakom förslaget att regionerna ansvarar för att tillhandahålla utbildningstjänster för psykologers specialiseringstjänstgöring, utifrån att det är verksamhetens behov av specialistkompetens som styr dimensionering. Det kommer krävas etablering av viss organisation nationellt och regionalt för att lösa det framtida uppdraget. Den organisationen är rimlig och motiverad.

Logopeder

Region Jönköpings län ställer sig bakom förslaget till reglerad vidareutbildning för logopeder, men betonar att det är en liten yrkesgrupp med de utmaningar som det innebär. Logopeder är en så pass liten yrkesgrupp att det är svårt som enskild region att rigga ett sånt system, kanske utmanande också som sjukvårdsregion (Sydöstra). Specialistutbildning för logopeder kräver ett nationellt samarbete. Region Jönköpings län har inte någon specialistutbildad logoped anställd idag.

Vårdprofessionslyftet

Region Jönköpings län står bakom förslaget att utreda strukturen för specialistutbildningar ytterligare. Region Jönköpings län erbjuder sedan länge goda möjligheter för sjuksköterskor att specialistutbilda sig, för att säkerställa den långsiktiga specialistkompetensförsörjningen. Utredningen lyfter flera områden som är problematiska idag och som den nya strukturen verkar ha förslag till lösningar på, exempelvis antagningsproblematiken. Samtidigt finns också några svagheter i förslaget, utöver de brister/svagheter som nämns nedan är också uppdragsutbildning en dyr lösning för samhället.

Dimensioneringen av utbildningsplatser bör utgå från regioner och kommuners faktiska behov av specialistkompetens, vilket kräver en gemensam nationell bild av behovet. Det är samtidigt viktigt att poängtera att denna nationella dimensionering inte får överskrida den kapacitet som finns lokalt för att erbjuda exempelvis verksamhetsförlagd utbildning (VFU) eller arbetsplatslärande (APL) som ingår i dessa reglerade specialistutbildningar. Idag finns avtal kring VFU mellan lärosäten och vårdgivare. För att uppnå denna balans krävs en strukturerad och långsiktig samverkan mellan ansvarig myndighet, lärosäten och huvudmän. Viktigt också med ett geografiskt perspektiv i placering av utbildningsplatser, för att säkra långsiktig kompetensförsörjning i hela landet. Det är viktigt att säkra att ny hantering av ansökning till utbildning och ersättning för lönekostnader inte leder till ökad administration och en ökad kostnad totalt sett för samhället.

Utredningen föreslår studietakt på halvfart och arbete halvtid parallellt, denna lösning fungerar olika bra i olika verksamheter. I verksamheter där specialistutbildning är ett krav, tex operation och intensivvård finns inte arbetsuppgifter för grundutbildade sjuksköterskor, dessa utbildningar har hittills gått på helfart vilket fungerat väl. De verksamheter som både har grundutbildade och specialistutbildade sjuksköterskor kan hantera halvtidsupplägget, men det finns brister i förslaget att göra VFU på sin arbetsplats. Risken är att studenten inte ges möjlighet att vara novis, vilket påverkar lärandemiljö och förutsättningarna för lärandet. Även förväntningarna från övrig personal kan påverka möjligheterna till lärande.

3. Kartlägga kvalitén och möjligheten till vidareutbildning

Region Jönköpings län står bakom utredningens förslag vad det gäller översyn och utredning av föreskrifterna av ST samt slutsatsen att kunskapsprov kan vara ett bra komplement, men att det inte är obligatoriskt.

Det finns en stor variation på kvalitet tex vad det gäller ST-läkarnas utbildningsinnehåll, beroende på verksamheten där ST-läkaren är placerad. Det kan tex gälla vilket inflöde av patienter som finns och i vilken omfattning det finns tillgänglighet till handledare. Att säkerställa kvaliteten på utbildning vore bra både för patienter och medarbetare. Men det kommer öka administration för verksamheten. Även som färdiga specialister behöver det finnas metoder för att säkra patientunderlag för att ge förutsättningar för att upprätthålla kompetensen.

Extern granskning

Region Jönköpings län står bakom utredningens förslag kring uppföljning ett år efter granskning på kliniker som brösttit, granskning inför uppstart av ST samt att regionerna inkommer med statistik över antalet ST. Däremot är det problematiskt att det bara finns en organisation som bedriver extern granskning (SPUR).

Kostnaden är hög, vilket kan avskräcka mindre enheter. Önskvärt om ansvaret för extern granskning skulle ligga under Socialstyrelsen och att granskningen skulle vara kostnadsfri.

4. Reglerad fortbildning

Region Jönköpings län delar uppfattningen att fortbildningen för vårdpersonal är viktigt för vårdkvalitet och patientsäkerhet. Identifiering av utbildnings- och fortbildningsbehov varierar mellan olika yrkesgrupp och arbetsgivare och tid och resurser avsetts ofta inte i den utsträckning som behövs, trots att detta redan faller inom ramen för arbetsgivarens ansvar. Region Jönköping stöder därför förslaget om förtydligande avseende vårdgivarens ansvar. Utredningens förslag att införa en reglerad skyldighet för all hälso- och sjukvårdspersonal att regelbundet ta del av vidareutbildning eller fortbildning avstyrks. Arbetsgivaren ska skapa goda förutsättningar för kompetensutveckling, men fortbildning bör styras av behov och verksamhetsnära prioriteringar – inte genom generella regelverk. Viktigt att skapa en kultur som ger lärande i vardagen samt säkra kvalitet och effekt av fortbildningsinsats snarare än ett visst antal timmar.

Begreppet fortbildning bör definieras brett och inkludera informellt lärande, kollegialt utbyte och kliniknära utveckling. En bred definition säkerställer att alla relevanta former av kompetensutveckling synliggörs och värderas, medan en för snäv definition riskerar att osynliggöra viktiga delar av lärandet.

”Interaktiva, kliniknära fortbildningsinsatser med repetition och återkoppling har visats vara effektivast”.

Rachel De Basso
Regionstyrelsens ordförande